

Discurs d'inauguració del IX Congrés d'Història Moderna de Catalunya. El món d'Ignasi de Loiola. Religió, cultura i societat als segles XVI i XVII

JAUME DANTÍ RIU*

Universitat de Barcelona

Inaugurar aquest IX Congrés d'Història Moderna de Catalunya representa un nou repte i alhora una responsabilitat per a l'Àrea d'Història Moderna de la Universitat de Barcelona (UB). Un repte perquè significa afegir una nova convocatòria que dona continuïtat a l'encetada el 1984 i que de manera periòdica ha marcat la vitalitat de les diferents línies de recerca dins de la historiografia modernista catalana. Es tracta d'aconseguir, doncs, el mateix alt nivell d'interès i de novetat que s'han assolit en les trobades anteriors. Ho deia fa quatre anys i és bo de recordar que, ara que tot es mesura, segons les anàlisis biomètriques els textos recollits en les actes dels nostres congressos estan en els nivells més alts de citació dins dels treballs d'història moderna de l'àmbit peninsular. No hi ha dubte que les conferències, les ponències i la cinquantena llarga de comunicacions que es presentaran durant aquests dies quan es publiquin seran també de referència obligada.

Aquest congrés és un repte, però al mateix temps sentim una gran responsabilitat. El celebrem en el marc del projecte «Manresa 2022 Transforma», recordant els cinc-cents anys de l'estada d'Ignasi de Loiola a Catalunya i, en particular, a Manresa. És la primera vegada que la te-

* © Jaume Dantí Riu | CC BY-SA 4.0 | Text publicat el desembre de 2024. | jdanti@ub.edu | <https://orcid.org/0000-0001-5260-9158>.

màtica i fins i tot les dates de la convocatòria no han sortit de la nostra àrea, sinó que ens han estat suggerides per una institució pública com és l'Ajuntament de Manresa. Per endavant els fem avinent el nostre agraïment més gran. La proposta que ens van fer va ser clara: ens agrairia organitzar un congrés internacional d'història entorn d'aquesta temàtica, en sentit ampli, i que ho pugueu fer des de l'Àrea d'Història Moderna de la UB. La resposta no podia ser més que positiva, encara que comportés avançar un any el Congrés, que prevèiem per al 2023, conscients com érem de la confiança que se'ns feia. Es produïa allò que dona sentit al món universitari i que no sempre s'aconsegueix des de l'àmbit de les humanitats: que la recerca serveixi al conjunt de la societat. En aquest cas, per valorar un passat que permeti entendre millor el present. La ciutat de Manresa té un pòsit patrimonial que la situa al bell mig de la història d'Europa i del món en aquell segle XVI i amb repercussió fins al moment present. Empreníem l'organització conjuntament, doncs, la Universitat de Barcelona i l'Ajuntament de Manresa.

És des d'aquesta responsabilitat que hem proposat el tema del congrés: «El món d'Ignasi de Loiola. Religió, cultura i societat als segles XVI i XVII». Els aniversaris històrics són oportunitats per aprofundir sobre uns fets —en aquest cas, el cinquè centenari de l'arribada d'Ignasi de Loiola a Catalunya, en el seu pas per Montserrat, Manresa i Barcelona—, però alhora aquí es tracta d'analitzar i de debatre, amb una mirada més àmplia, el context religiós, social i cultural d'aquells dos segles. En aquest sentit, el programa combina les conferències i algunes de les ponències que oferiran una visió europea o peninsular, amb altres ponències i comunicacions referides a la situació a Catalunya. No hi ha dubte que la formació de la Companyia de Jesús, unes dècades després d'aquell 1522, va tenir una incidència important en el món europeu i més enllà, en el que s'anomena la història connectada, a la qual contribuïren en gran manera les missions.

La historiografia sobre l'impacte de les reformes religioses del segle XVI, els canvis en el pensament, en les relacions entre poder polític i religió, en les expressions de l'anomenada cultura del barroc, és nombrosa i de llarg recorregut, amb debats importants que abracen des de les causes d'aquelles transformacions fins a les conseqüències en els àm-

bits de l'economia o la ciència, així com l'ús del conceptes de Reforma i Contrareforma, superats després pel de confessionalització de les societats i del poder, que de nou ha estat debatut.

D'altra banda, si l'aportació historiogràfica sobre la temàtica a Catalunya no havia estat tan abundosa, després de les recerques pioneres i d'obligada referència de Miquel Batllori o de Joan Bada hi ha hagut, en els darrers temps, un impuls significatiu, sobretot a partir de la dècada de 1990 i amb molta major atenció en els darrers vint anys, amb perspectives prou diverses que van des dels aspectes ideològics i els estrictament religiosos fins als institucionals i els de la circulació cultural. Es tracta, doncs, d'una temàtica d'interès creixent, com prova el fet que sigui explícita en diferents universitats, com ara a la Sapienza de Roma, on hi ha un departament d'Història, Antropologia, Religions, Art i Espectacle, o a l'Estat de Pensilvània, que té un Departament d'Història i Estudis Religiosos al qual pertany el professor Ronnie Po-chia, que ens oferirà la conferència inaugural.

Si bé el temps que va viure Ignasi de Loiola arribava a la seva fi a mitjan segle XVI, era del tot necessari fer extensiva l'atenció d'aquest congrés si més no a tot el segle XVII, ja que les repercussions d'aquell període no només es van fer paleses durant tota l'època moderna, sinó que, de fet, arriben fins al present. Amb tot, en els set blocs temàtics en els quals s'ha estructurat el Congrés, el dedicat específicament a la Companyia de Jesús i altres ordes religiosos inclou també el segle XVIII per tal de poder incorporar el que significà l'expulsió dels jesuïtes i la suspensió temporal de l'orde. Amb aquell món de fons, el Congrés es proposa tractar temàtiques que van des de la nova espiritualitat fins a les dones i la religiositat femenina, la religió en el món urbà i rural, l'àmbit del pensament i l'ensenyament, la relació entre política i religió, o les circulacions culturals i artístiques. Aquestes diferents perspectives pretenen, també, donar cabuda a les diverses línies de recerca que actualment es desenvolupen i de les quals convé fer-se ressò.

Hi ha diferents models de congrés, però els d'Història Moderna de Catalunya han volgut ser sempre oberts i, per tant, amb una participació àmplia on es puguin trobar els principals especialistes, ja sigui com a conferenciant, ja sigui com a ponents o presidents de sessió, conjun-

tament amb comunicants, professors i investigadors de diferents universitats o de secundària que segueixen amb la seva recerca, així com investigadors que estan en centres d'estudis o de museus. Alhora, valorem particularment l'assistència de doctorands i d'alumnes de màster i de grau, perquè pensem que participar en un congrés contribueix sens dubte a la seva formació.

Finalment, celebrar un congrés d'aquestes característiques exigeix col·laboracions de tota mena que ens cal reconèixer i agrair ben sincerament. En primer lloc i doblement, a l'Ajuntament de Manresa (en el marc del projecte «Manresa 2022 Transforma»), per la confiança en fer-nos la proposta i pel suport en tots els àmbits. Però també volem fer arribar el nostre agraïment al Vicerectorat de Patrimoni i Activitats Culturals de la UB, a la Universitat Autònoma de Barcelona (i en particular a la seva Facultat de Lletres), a la Fundació Noguera i a l'Ateneu Sant Pacià. I, encara, manifestem un agraïment particular als voluntaris: la seva disponibilitat i el seu treball són els que permeten que en la preparació i durant els dies del Congrés es duguin a terme totes les tasques que assegurin la satisfacció de tots els participants.

Un cop celebrat el Congrés, i seguint la pràctica acostumada, en publiquem el contingut a *Pedralbes. Revista d'Història Moderna*, en aquesta ocasió en un número especial, 43-II. Així doncs, tant les conferències inaugural i de clausura com el conjunt de ponències presentades en el programa general del Congrés —reproduït íntegrament en l'annex— apareixen com a articles en aquest volum especial de caràcter monogràfic que té com a epíleg la memòria final llegida a l'acte de cloenda.